

TIJDSCRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

9^e Jaargang

AMSTERDAM

G. THEOD. BOM EN ZOON

1901

Bouwstoffen voor eene Geschiedenis van het Nederlandsche Geld- en Muntwezen.

*Copie van der Ordonnancie
op t stuck van der munten ge-
maict in den jaere XIIIJ^e vier
ende dertich XXIJ in Julio.*

(Vervolg.)

Item dat van nu voortaan alle manieren van koopmanscippe geoorloft sullen wesen te doene also wel bij gulden pennijn. loop hebbende na deser ordonnancie als bij ponden scellingen ende pennijngen.

Item dat elck wisselaer of die gheene die him onderwinden sal mit wisselen of koopmanscip van billioen in wat stede of plaetsen hij woonachtich zij binnen onsen voorsz. landen van H. Z. ende van V. sal gehouden zijn te doen openbaerlick zijnen eed voor die officiers ende wetten van der selver stede ende plaetse int jugeren van deser ordonnancie ende voort tot allen tijden dat die gecommitteerde ende gestelde in den wette van daer sullen vernyeuwet

zijn ende zijt versoucken ende bij denselven eede te zweeren ende te belooven dese ordonnancie wel ende getruwelick te houden ende te doen houden in all hoor punten ende die gheene die him bringen sullen billioen te geven getruwelick up een derdendeel van eenen grooten naer voor elck stuck goudts ende in avenant van elcken zilveren pennijn. dattie waerdich zijn sullen gelijk in die voorsz munte als voorsz. is ende voort te wisselen die andere pennijn. van goude, loop hebbende den minsten penninck up een sestendeel van eenen grooten ende den grooten penninck up een derdendeel van eenen grooten naer hooren prijse ende die weder vuytgeven elck diese hebben wille voor die selve pennijn. nemende een zestendeel ende een derdendeel van eenen grooten boven hooren prijse. Waert oock dat hij besiesde of vermane dat men dade eenich gebreck jegens onse voorsz. munte in wat manieren dattet waere of dat yemand brochte binnen onsen voorsz. landen eenige vreemde munte in wat manicren dattet waere of gave eenighe pennijn. hooger dan zij bij deser ordonnancie geset of gevalueert zijn, dat hij bringen sal terstont ter kennissen van onsen officiers ende van den gerechte up te wesen geachterhaelt van te zijn verswooren boven den boeten verbeurten ende correctien verclaert int beginsel van deser ordonnancie bij also dat hijt niet hadde gegeven te kennen ende dat men bevonde dat hij wel geweeten hadde ende gevielt dat hij niet en dede zijnen eed ten inganck van deser ordonnancie ende dien tot elcker tijt niet en vernyende alsoot hier vooren verclaert is eer hij eenighe saken van wisselen dede,

dat soude wesen voor elcke werf 1) dat hij daer of vonden worde in gebreke up tie boete van vijf pond groote —

Item sullen die muntmeesters gehouden weesen ons goede zekerheyt te doen mit goeden borgen binnen onsen voorsz. landen van H. van Z. ende V. geerft —

Item dat die voorsz. wisselaers sullen gehouden zijn borchtocht te stellen voor die wetten daer zij geseten zijn om die verzekerthede van den coopluyden die him te doen sullen hebben alst van noode sal wesen waer of wij tlast geven den voorsz. wetten hem bevelende op hooren eed dat zij de voorsz. borchtochte in sulcker wijs nemen dat bij gebreke van dien die coopluyden niet beschadicht en werden van den wisselaer voorsz.

Item dat alle bailliuwen schouten ende andere rechteren van onsen voorsz. landen wie zij sijn of toebehooren ende hoor stedehouders ende dienaren gehouden sullen wesen hooren eed te doen openbaerlick als zij ontfangen werden in hoore officien voor die wetten ende gerechte van der stede ende plaetsen daer zij dienen ende desgelijcx die burgermeesters scepenen ende andere wethouders in handen van den officiers ende oock die clercken secretarijsen beleders van weesen, paysiers tresoriers ontfangers dekens gesworen ende alle andere die gestelt werden bij den wetten of gerechten terstont na den vutroepen van deser ordonnancie ende voort van jare te jare tot haren ancoomen of vernyeuwen, dat zij houden ende

1) Iedere reis.

onderhouden sullen dese voorsz. ordonnancie ende doen onderhouden in al hooren punten ende artikulen also verre als te hoore officien ende diensten toebehooren ende dat zij oock houden sullen die waarheden ende versoucken daertoe geordonneert ende doen doen den voorsz. eedt hooren nacomers ende die geene die zij misdadich bevinden corrigieren bij hooren vonnissen sonder eenige composicien na tinhouden van deser ordonnancie ende sonder eenich verdrach up verwonnen te wesen als verswooren bij also dat men bevonde dat yemand gedaen hadde eenich gebreck int gueent dat voorsz. is ende voort up die boete van vijf pond groote.

Item dat alle tgueene dat in dese ordonnancie geordonneert is up onse officiers ende wethouders sal oock stede hebben up alle andere officiers ende wetten van onsen voorsz. landen van H. Z. ende V.

Fol. CXLIIJ. Item dat nyemand wie hij zij poorter of vreemde en scroe en snijde of bij water of bij andere engiene en mindere in eeniger manieren eenige eenige (sic) penningen van goude of van zilver up tie galge ende voort dat niemand en biguette noch tri-buche eenige pennijn. van goude of van zilver dats te verstaen van vuyt te lesen ende te nemen die zwaere ende gewichtichste vuyt den lichsten. bij getale om daer an te winnen up die boete van thien pont groote.

Item dat nyemand van wat state of condicie hij zij en affimeert of doe affimeren enich billioen van goude of van zilver gemunt up die peyne van te verbeurne tgueen dat hij geaffimeert sal hebben ende

voort up tie boete van thien pond groote, die verbeuren sullen also wel die geene die de materien ende stoffen bringen sullen om te affimeren, als die gheene die affimeren sall also meenich werven alst geschien sall.

Item dat boven onsen pennijn. van goude ende van zilver hier voor verclaert sullen oock loop ende ganck hebben binnen onsen voorsz. landen van Holland van Zeeland ende van Vrieslant die penningen van goude ende van zilver hier na gescreven ende geen andere.

Eerst die Saluut van vrancRijck van XXIIJ karate
I quaert of daer boven LXX $\frac{1}{2}$ in de snede
voor IIJ β x d. gr.

Item die halve ende die tweedeel int
avenant.

Item engelsche nobelen van alsulcke
gewichtende ende aloye als zij nu tegen-
woordich loopende zijn te weeten
XXXV I quaert up tie troessche
marck voor VIJ β VIIJ d. gr.

Item die halve engelsche nobelen ende
vierendeelen int avenant.

Item Vlaemsche nobelen voor . . . VIJ β IIIJ d. gr.

Item die halve ende vierendeelen int
avenant.

Item fine ducaten genevyenn 1), floren-
tijnen, ungerssche ende beemsche 2)
gulden voor. IIJ β x d. gr.

1) Genua?

2) Boheemsche.

Item korenborster Rijnssche guldenen also iange als zij alsulck van aloye ende in gewichten blijven als zij nu zijn tstuck voor IJ β \bar{o} b. gr.

Ander penningen van goude ende van zilver die loop hebben sullen binnen onsen voorsz landen van Hollant van Zeeland ende van Vrieslant van Sinte Jacobsdage 1) naistcomende tot den eersten dage toe van der toecoomender maent van December exclusive.

Penningen van goude.

Eerst Brabantsche Vlaemsche Hollantsche ende Bourgōn schilde stuck voor XXVIIJ gr. der nyer munten voorsz. behoudelick dat men tot kerssavont naestcoomende ende also voortan onse beden betalen sall mit sulcken schilden als wij in onser stede van Dordrecht eerst hebben doen wercken of XXX gr. voorsz. voor elcken schilt.

Item Bourgonsche pieters die wij hebben doen wercken tstuck XXXV gr.

Item Wilhelmus schilden die haer gewichte houden te weeten LXVIJ up die marck tstuck XXXVIIJ gr.

Item Reynauldus guldenen die hoor gewichte houden tstuck XXVIIJ gr.

Item Beyerssche gulden die haer gewichte houden tstuck XXVIJ gr.

Item oude Keysersche ende Vranck-Rijcxen schilden die hoor gewichte houden tstuck LVJ gr.

1) S. Jacobus = 25 Juli

Item Gulichse gulden die hoor gewichte houden tstuck	XXXV gr.
Item Arnoldus guldenen twee engels wegende tstuck	XX gr.
Item oude Wilhelmus guldenen gesla- gen bij Hertoge Aelbrechts tijden tstuck	XXXIIJ gr.

Penningen van zilver.

Eerst Jangelaere Roosbeekers oude botdra- gers ende dobbelde leeuwen tstuck. . . .	XVIIJ d.
Item oude bottgens leeuwen Wilhelmus groot halve Roosbeekers ende halve jangelaers tstuck.	IX d.
Item Johannes vlaemsche croomsterten tstuck	XVJ d.
Item onse cromsterten oude Wilhelmus tuy- nen ende Namensche braspennijn. tstuck	XIIJ d
Item oude Johannes vlaemsche braspennijn. tstuck.	IJ ½ gr.
Item Brabantsche braspennijn. tstuck. . .	XVIIJ d.
Item Doornicxe cromsterten oude Vlaemsche groot ende Valencijnse 1) tuynen tstuck .	XIJ d.
Item witte tuynen tordrecht 2) geslegen tstuck	X d.
Item Ingelsche stooters tstuk	IIIJ gr. IJ d.

Item so wie eenige schulde gemaickt of renten
gecoft heeft bij bourgonsche schilden in den jaere van
XXVIIJ (1428) verleden off daer voor, die sal ontfan-
gen voor elcken schilt XXX gr.

1) Valenciennes

2) Te Dordrecht.

voorsz. ende die zijn voorwaerde zedert den jaere van XXVIIJ voorsz. van renten van pachten of van schulde gemaict heeft bij bourgōn schilden, die sal ontfangen voor eicken schilt XXVIIJ gr.

Item of yemand eenige oude brieve hadde, roerende van ouden vrancken oude pieters oude vranRijcxen croonen ofte anders eenige oude pennijn. van goude die in deser cedullen niet verclaert en staet, die brieve sal men bringen voor den gerechte daer dat gebeuren sall ende daer of sullen die van den gerechte aldaer verclaers doen zoe zij dat nae hoere vijff zinnen ende bester wetenscip naest sullen connen geraken.

Item alle paymente daer die daghe of verscheenen ende onbetaelt zijn ende noch verschijnen sullen voor Sinte Jacops daghe naestcoomende de sal men betalen met sulcken paymente als die voorwaerde daer oft dat vutwijsen Ende die daghe die na sinte Jacop verschijnen sullen van renten van pachte die staen tot ponden scellingen ende pennijn. sal men betalen mit onsen nyeuwen gelde na den beloope daer af. Ende die gheene die hoor payment gemaict hebben daer die dagen van betalinghe voor Sinte Jacop voorsz. of verschinen sullen dat staet bij ponden scellingen ende pennijn. ende dat niet en betalen tusschen dit ende Sinte Baven daghe ¹⁾ naistcomende na hoer vorwairden die daer of zijn sullen na den selven sinte baven dage gehouden weesen te betalen mit onsen nyeuwen gelde na vuytwijsinge onser ordinancie, die daer of is.

Item om die overtreders van deser tegenwoordiger ordonnancie bet geachterhaelt ende gevonden te zijne

¹⁾ St. Bavo = 1 October.

alle onse officiers ende wethouders onser landen van Hollant v. Zeeland ende v. Vrieslant sullen tallen tijden alst hem goetduncken sall besoeck ende informacie doen up ten geenen die contrarie deser voorsz. onzer ordonnancien gedaen sullen hebben, ende dan ende tallen anderen tijden alst van noode zijn sall daer af te doen geschien pugnacie ende correxie van den voorsz. overtreders nader selver ordonnancien. Ende boven desen sullen zij sonderlinge vierwarven tsiaers te weeten telcken maendach na den quater-tempe of ten naesten dingedage daer navolgende, bij also dat die maendach daer na geen dingedach waere, hooren jegens den voorsz. overtreders informacie ende waerhede ende in hooren camer of vierschare openbaerlick geven vonnisse jegens den voorsz. overtreders die selve vonnisse stellende ter executien na tinhouden van deser ordonnancie welcken maendach of eersten dingedach na elcker quatertempe ancoomen zijnde wij verbieden onsen voorsz. officiers dat zij geen wet en doen totter tijt dat die voorsz. dijngedach upt fayte van der voorsz. munte gehouden zij ende volcoomen, na tinhouden van deser voorsz. ordonnancie.

Item noch om die voorsz. overtreders bet gepungniert te zijne soe sullen na den besoucke ende informacie die men doen sal jegen die geen die vuytgedragen sullen hebben billioen of anders gedaen jegens dese voorsz. ordonnancie, genouch zijn twee gelooflicke oorconden goet van truwen ende niet suspect noch geblameert, om die voorsz. overtreders te bedragen ende te belasten emmer ter discretie van scepenen ende wette van der stede ende plaetsen, daert ge-

vallen sall die welcke scepenen ende wette up die voorsz. twee oorconden sullen moogen fonderen hoor vonnisse niet tegenstaende die privilegien die eenige steden plaetsen of wetten souden moogen hebben ter contrarie.

Item willen wij ende ordonneren dat alle boeten van gelde boven genoemt, gedistribueert worden in der manyere als men alle andere boete van gelde distribueert ter plaetsen ende steden daer tstück gevallen sall, behouden twijfte deel van den selven boeten dat hebben sal die geene bij also datter yemand tsij officier of andere diet ter kennissen bringen sall ende desgelijcx dat van allen billioenen ende andere dingen verbeurt bij deser voorsz. ordonnanciën die geene diet bringen sall ter kennissen daer of twijfte, behoudelick dat dese selve ordonnancie in also verre als zij noopt der confiscasien haer niet strecken en sall up tie geene die van confiscasien bij privilegien gevryet die welcke noch haer billioen noch ander goet in eeniger manieren en sullen moogen verbeuren tegens ons mair in die stede van dien sullen vallen in die boete van also veele alst billioen sal waert zijn ende boven desen in die andere boeten hier toe dienende, twelck billioen men sal moogen houden in manieren van pande tot dat zij betaelt sullen hebben die voorsz. boeten ende nietmin sal tselve billioen sonder vertreck gedragen sijn in onse voorsz. munte ten prijse van dier.

Item dat van schulden gemaict voor den inganck van deser ordonnancie bij gulden pennijn. niet verboden bij deser ordonnancie sal men betalen sulcke gulden pennijn. ofte die waerde daervoor in anderen

gulden pennijn. loop hebbende na deser selver ordonnancie.

Fol. CXLV. Item van schulden die als boven gemaict sijn bij gulden pennijn. verboden bij deser ordonnancie, sal men betalen die rechte waerde dat sulcke pennijn. waert sijn, om te leveren als billioen in dër voorsz. munte —

Item als van schulden die men weesen schuldiches, elck van den wetten van onsen voorsz. lande sal daer of ordonneren na den eyssche van der plaetsen ende na dat hem duncken sal dat behoort.

Item dat van aflossinghe van alle manieren van renten die bij voorwaerden ter lossinghe staen. Men sal betalen alsulck gelt als daer die selve renten mede gecoft waren of die waerde daer voor in anderen gelde loop hebbende na deser ordonnancie niet jegenstaende die expresse voorwaerde wair te doen de voorsz. aflossinghe mit sulcker munte als loop hebben sal ten dage van der voorsz. aflossinghe, want alsulcke voorwaerden ongeoorloft sijn —

Ontbieden hierom ende bevelen u allen ende elcken bijzonder mit sonderlinge ernste dese ordonnancie volcoomelick wel ende getruwelick te houden ende te volcoomen in allen hooren punten up tie peyne correxie ende boeten boven verclaert ende dese selve ordonnancie terstont doet registreren ende van onser weegen vuytroepen gebieden ende kundigen tot allen plaetsen over al in onsen landen voorsz. binnen steden ende daer buyten daer dat behoort sonder meer gebots of bevelds van ons daer of te verbeyden, want waert dat bij u of bij yemande

van u onsen officieren rechteren ende dienaren bijsonder eenighe verswijmenisse 1) hier in geschiede, dat wouden wij an u houden ende doen verhalen als an den geenen die ons van onser heerlicheyt verminderen woude ende sulcke correcctie daer ofdoen dat daer anderen mogelick exempel an nemen souden.

Uit Register der Rekenkamer van Holland en Zeeland, op den rug getiteld: *II. Eerste Geluwe Register P.* (beginnende) 1460 — (Rijksarchief alhier).

FRED. CALAND.

's-Gravenhage, December 1900.

1) Verzuim.
